

1530.1

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ادبیات و زبان های خارجی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد

موضوع:

**نگرشی انتقادی به شعر کودک
(از دهه شصت تا هشتاد)**

استاد راهنما:

دکتر حوریه شیخ مونسى

استاد مشاور:

دکتر محمود بشیری

دانشجو:

مرضیه عسکری هوپه

تیرماه ۸۶

کتابخانه ادبیات زبان و فرهنگ
توسعه و آموزش

۱۳۸۷ / ۳ / ۱۱

۱۰۸۴۳۱

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه‌ها
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان: نگرشی انتقادی به شعر کودک (از دهه شصت تا هشتاد)
نویسنده / محقق: مرضیه عسکری هویه
مترجم: —
استاد راهنما: دکتر حوریه شیخ مونسی استاد مشاور: دکتر محمود بشیری استادان داور: دکتر مستعلی - دکتر ایزدی
کتابنامه: — واژه‌نامه: —
نوع پایان نامه: ☐ بنیادی ☐ توسعه‌ای ☐ کاربردی
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد سال تحصیلی: ۸۳
محل تحصیل: تهران نام دانشگاه: دانشگاه علامه طباطبائی دانشکده: ادبیات و زبان‌های خارجی
تعداد صفحات: ۱۹۰ گروه آموزشی: زبان و ادبیات فارسی
کلید واژه‌ها به زبان فارسی: شعر کودک - سطح زبانی - سطح ادبی - سطح فکری
کلید واژه‌ها به زبان انگلیسی: kid's poem, verbal level, literary level, mental level

تلاش هایم در این رساله پیشکش به

"سید ممد رضا واعظ شهرستانی"

او که زلال کودکی در وجودش جاری است...

همراه شو عزیز

همراه با بهار

کاین درد مشترک

درمان نمی شود

هرگز جدا جدا

سپاس نامه

سپاس خدای تعالی را که در این مسیر همواره همراهم بود. او، که اگر نبود نشانه‌های پرمهرش هرگز یارای به انجام رساندن چنین تکلیفی را در خود نمی‌دیدم. نشانه‌هایی که یک‌به‌یک با دستان گرمشان راه را برایم هموار نمودند.

سپاس می‌کنم پدرم را و مادرم را، که با تمام وجود سوختن پروانه‌وارشان را لمس می‌کنم، خواهرم را، که با وجود تمام رنج‌هایش لحظه‌ای از همراهی‌ام دست نکشید.

... و دوست نازنینم "نیره صدری" را که با دلگرمی‌هایش نگاشتن را برایم آسان کرد.

آغاز این مسیر همراه شد با راهنمایی‌های بی‌دریغ استادان بزرگوام، سرکار خانم دکتر شیخ مونسی و جناب آقای دکتر بشیری که روشنایی مسیر نگاشتم را مدیون ایشانم و نیز زحمات بی‌شائبه استاد گرامی جناب آقای دکتر ایران‌زاده و نیز جناب آقای دکتر آقاسینی و سرکار خانم دکتر شریف‌نسب را و سپاس می‌گذارم که همراه و همگام من در این مسیر بودند.

همچنین یاری صمیمانه سرکار خانم "فاطمه مرتضایی‌فر" عضو محترم شورای کتاب کودک و مسؤول سابق کتابخانه دانشکده ادبیات، که هیچ سپاسی را جز طلب دعای خیر و توفیق الهی برای ایشان نمی‌توانم. و دوستانم: فاطمه احمدی نسب، مهدیه پورمحمدی، معصومه روهنده، زینت‌السادات فاطمی، بهاره عسگریان، زهره کریمی، زهرا مطبوع، صغری نقی‌پور و بتول واعظ که یاریشان در گوشه گوشه این نگاشته همراه تلاش‌هایم بود.

از کارمندان دانشکده، خانم نوشین محضر، خانم مهناز سهرابی و آقای جهانشاهی نیز به خاطر تمام الطافی با روی گشاده و دستی خیر در حق این حقیر روا داشتند، سپاسگذاری و قدردانی دارم. در پایان بر خود لازم می‌دانم که بگویم این نگاشته، علاوه بر تلاش این بنده ناچیز نتیجه همراهی خداوند و تمام عزیزان یاد شده و نیز آنها که نامشان از قلم افتاده، است.

چکیده

الف. موضوع و طرح مسأله (اهمیت موضوع و هدف): بررسی ادبیات کودک از جمله حوزه‌هایی است که در دانشگاه‌ها کمتر بدان توجه شده است. اگر ادبیات عرضه شده به کودک غنی نباشد در آینده هضم ادبیات اصیل غنی بزرگسالان برای او آسان نخواهد بود. در این میان شعر که از نیرومندترین ابزار خیال‌آفرینی است و از جایگاه ویژه‌ای در نزد کودک برخوردار است لازم است به طور جدی مورد بررسی قرار گیرد. به ویژه شعری که از انقلاب به بعد در جامعه رشد کرده است و بنا بوده است با رویکردی نو و دیگر گونه نسبت به قبل در عرصه حضور یابد. بررسی حاضر شامل نگرشی انتقادی به دو دهه شصت و هفتاد شعر کودک است، لایه‌های پنهان و آشکار این نوع ادبی را به نقد می‌کشد. هدف از نگارش این تحقیق نشان دادن نقطه‌های قوت و ضعف شعر کودک در دهه‌های مذکور است.

ب. مبانی نظری شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسش‌ها و فرضیه‌ها: این تحقیق در یک چارچوب سبک‌شناسانه و با بررسی سه سطح زبانی، ادبی، و فکری انجام گرفته است و به بررسی مباحث قابل طرح در ادبیات می‌پردازد. مبنای مباحث نیز کتب علمی این حوزه اعم از کتب بلاغی و سبک‌شناسی است. کتاب "شعر کودک در ایران نوشته محمود کیانوش" و "پژوهشی در شعر کودک اثر منوچهر علی‌پور" و "ادبیات کودکان و نوجوانان؛ ویژگی‌ها و جنبه‌ها از بنفشه حجازی" از جمله منابع مورد استفاده در این نگاشته است. فرضیه مطرح در این تحقیق، مطابق نبودن شعر کودک با اصول علمی شعر ویژه این سنین بود که در جریان تحقیق تا حدودی به اثبات رسید.

پ. روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، نمونه‌گیری و روش‌های نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها: در بررسی حاضر شعر گروه‌های سنی مربوط به سال‌های پیش از دبستان و سال‌های دبستان که به تعبیر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شامل گروه‌های الف، ب، و ج می‌شود مورد کنکاش قرار می‌گردد. جامعه مورد تحقیق شامل هشت شاعر مطرح در این حوزه یعنی مصطفی رحماندوست، اسدا... شعبانی، شکوه قاسم‌نیا، افسانه

شعبان نژاد، ناصر کشاورز، محمد کاظم مزینانی، جعفر ابراهیمی و منوچهر احترامی است که در گزینش آثار سعی شده است از آثار شعری این شاعران در سال‌های مختلف این دو دهه استفاده گردد و نیز شاعرانی که بیشترین اثر را داشته‌اند آثار بیشتری از آنها در این بررسی به کار گرفته شده است. بررسی اشعار در سه سطح زبانی، ادبی، و فکری انجام شد. پس از بررسی اشعار و استخراج نکات مورد نظر، فیش‌برداری و پس از آن دسته‌بندی این نکات در متن تحقیق انجام گرفت و با توجه به مطالب مندرج در کلیات و مطالعات علمی نگارنده مورد تحلیل قرار گرفت.

ت. یافته‌های تحقیق: نمونه‌هایی از یافته‌های تحقیق حاضر شامل موارد ذیل است:

از آنجا که قوای ذهنی و زبانی کودک هنوز به کمال رشد خود نرسیده است، در شعر کودک معیار تشخیص و تعیین برخی از مسائل زبانی و ادبی، متفاوت از شعر بزرگسال است. برای نمونه، عبارتی زبانی که برای یک بزرگسال به راحتی قابل ادا و بیان است، ممکن است در زبان یک کودک به علت عدم رشد کامل دستگاه زبانی، ایجاد تنافر کند و او را در ادای آن عبارت با دشواری مواجه سازد.

در بررسی شعر کودک محدوده تشخیص برخی صناعات مانند سجع، جناس و تضاد بیش از یک بیت است. این مسأله ناشی از دو واقعیت است: یکی آنکه، اوزان مورد استفاده در شعر کودک غالباً ضربی و کوتاه است و این امر مقدار زمانی را که او صرف شنیدن یا خواندن شعر می‌کند، کوتاه می‌سازد. بنابراین کودک می‌تواند مناسبات و روابط احتمالی موجود میان اجزای ابیات نزدیک به هم را به راحتی دریابد. دیگر آنکه چون یکی از رایج‌ترین قالب‌های شعری مناسب کودک چهارپاره است و ساختار این قالب به گونه‌ای است که بین هر دو بیت از شعر پیوستگی صوری و محتوایی برقرار است، لذا هر بند می‌تواند معادل یک بیت تلقی شود.

ث. نتیجه‌گیری و پیشنهادات: شکاف عمیقی که بین محافل دانشگاهی و غیردانشگاهی در مورد ادبیات کودک ایجاد شده است ضربه‌ای است که از سال‌ها پیش بر پیکره ادبیات کودک وارد آمده و هنوز نیز شاهد آثار زخم‌های عمیق آن هستیم. ترمیم این شکاف می‌تواند به تقویت بنیه ادبیات کودک منجر شود. اگر امروز کودکان ما از ادبیات سالم تغذیه نشوند، فردا هضم شاهکارهای عظیم ملی همچون شاهنامه، مثنوی، گلستان و... برایشان دشوار خواهد بود.

توجه جدی به مسأله نقد و پرورش ناقدان سالم‌اندیش در حوزه شعر کودک با برگزاری کارگاه‌ها و

نشست‌های ادبی در محافل دانشگاهی و غیردانشگاهی می‌تواند به گونه‌ای نقش سم‌زدایی را در این ایفا کنند. معرفی آثار شایسته و مناسب کودکان از پیامدهای مثبت این حرکت خواهد بود. ورود یک کتاب شعر به بازار باید همزمان باشد با نقد آن کتاب در یک نشست آزاد علمی.

بعضی از شاعران به دلیل تثبیت جایگاهشان در حوزه شعر کودک، از نقش خطیر خود در این عرصه غافل شدند و چون ناشران دولتی حضور آنان را به عنوان شاعر کودک پذیرفتند و از نگاه‌های آنان استقبال شد بنابراین شاعران مذکور دست به تولید و نه خلق آثار شعری زدند، فارغ از اینکه چه چیزی خلق می‌کنند و برای چه چیزی؟ توجه به شاعران جوان و تازه‌نفس در این عرصه و ایجاد رقابت سالم میان شاعران کودک با وارد شدن آنان می‌تواند تا حدودی این فضای بسته و انحصاری را بشکند و آن را سلامت بخشد.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان‌نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌نمایم.

نام استاد راهنما:

سمت علمی:

نام دانشکده:

رئیس کتابخانه:

محمد درانی
استاد
ادبیات و زبان
فارسی

چونکه با کودک سر و کارت فتاد

پس زبان کودکی باید گشاد

(مولانا)

پیشگفتار

کودک هست، کودک هست و کودک می‌خواهد و باید کودکی کند. بازی همچون آب عطش بازیگوشی او را فرو می‌نشاند و تجربه‌های گونه‌گون را برای او به ارمغان می‌آورد. همه چیز برای او تنها در قالب بازی مفهوم پیدا می‌کند و این، جزء نیازهای حیاتی کودک است. از این گذشته روایات اسلامی، سرشار از توصیه "توجه به کودک و کودکی" است و حتی سفارش به بازی و سرگرمی او در دوران طفولیت، و تمامی این توصیه‌ها مسلماً خطاب به بزرگسالان است.

استادان و کارشناسان ادبی، پژوهشگران و مربیان کودک از جمله کسانی هستند که مسؤولیت این امر متوجه آنهاست. سال‌هاست از پدید آمدن مقوله‌ای به نام "ادبیات کودک" در ایران می‌گذرد اما دانشگاه‌ها و محافل دانشگاهی ما مهر سکوت بر لب نهادند و آن را در خارج از دانشگاه بازداشتند و رها نمودند. البته همیشه، شماری یافت می‌شوند که اهل دغدغه‌اند و بدین ترتیب دایگانی دلسوز، طفل بر راه مانده ادبیات کودک را به دامان پرمهر خود گرفتند و او را در حد توان پرورش دادند و باز هم سال‌ها گذشت؛ سال‌هایی که هنوز کرسی‌های ادبیات این کودک نیمه رشد یافته را به خود ندادند و باز او ماند و مادرخوانده‌هایی که هر یک در

حد بضاعت ناچیز خود او را رشد دادند. و در این میان شاید بتوان پرمهرترین آنان را "شورای کتاب کودک"^۱ دانست، که قدم به قدم با او گام برداشت تا سرانجام راه رفتن را به او آموخت و هر سال گزارشاتی از وضعیت او را به همگان عرضه داشت، به امید برخاستن آنان که نشسته بودند. گزارشاتی از وضعیت شعر، قصه، ترجمه، تصویر و... و شاید یکی از دلایل برخاستن و گام برداشتن نگارنده به سوی این طفل نوپا، مجموعه‌ای از این اعلان نظرها درباره شعر کودک بود.

چند سالی است که شورای کتاب کودک پس از بررسی تیم کارشناسی خود در حوزه شعر اغلام می‌دارد که شعر کودک راه به بیراهه گذارده و نیازمند توجه و تقویت بیشتری است.^۲

در همین راستا نگارنده بر آن شد تا به بررسی وضعیت بیست سال اخیر شعر در حوزه کودکان بپردازد و البته وجود محدودیت‌هایی هرچند اندک اما بزرگ او را از انجام شایسته این کار بازداشت.

انتخاب هشت تن از شاعران مطرح و پرکار در این حوزه، گام اول بود و گام بعدی، یافتن و انتخاب آثار آنان. از آنجا که محدوده سنی مخاطبان این آثار مشخص بود و ما ترجیحاً تقسیم‌بندی سنی کانون پرورش فکری کودک و نوجوانان را به کار بردیم^۳، بنابراین گروه‌های سنی "الف"، "ب" و "ج" در این محدوده قرار داشت که اولین مشکل همین‌جا خودنمایی کرد. چرا که بسیاری از شاعران آثاری داشتند که به نام گروه‌های سنی "ج" "د" چاپ شده بود. آشکار است که بین شرایط سنی این دو گروه تفاوت‌های قابل‌ملاحظه‌ای وجود دارد؛ گروه سنی "ج" سال‌های پایان دبستان را می‌گذراند و هنوز در حال و هوای کودکی قرار دارد حال آنکه به اعتراف کارشناسان و روانشناسان حوزه کودک و نوجوان گروه سنی "د"، یعنی سال‌های راهنمایی، آغاز تحولات عمیق

^۱ شورای کتاب کودک در دی‌ماه ۱۳۴۱ به همت گروهی از نویسندگان، مصوران، ناشران، کتابداران، معلمان و متخصصان تعلیم و تربیت، و علاقمند به کتاب کودک به وجود آمد و در جهت اهداف زیر صمیمانه کوشید:

۱. کمک به شکوفایی ادبیات اصیل ایرانی برای کودکان و نوجوانان
۲. کمک به بهبود کیفی و کمی کتاب‌های کودکان و نوجوانان
۳. کمک به دسترسی تعداد هر چه بیشتر کودکان و نوجوانان ایرانی به کتاب و خواندنی‌های مناسب آنان. (گزارش شورای کتاب کودک؛ سال بیست و چهارم؛ خرداد و شهریور ۱۳۶۵)؛ شماره اول - دوم؛ سهراب، معصومه

^۲ سال ۱۳۶۴ از نظر کتاب‌های شعر از بی‌بهره‌ترین سال‌ها بوده است. از ۱۱ کتاب شامل ۱ ترجمه و ۱۰ تألیف، ۳ حکایت و مثل منظوم و مطلب غیرداستانی [غذای حیوانات و فصل‌ها]، تنها ۴ کتاب مربوط به فصل‌ها به فهرست دوم راه یافتند. البته مجموعه‌های اشعار همواره و به سرعت منتشر نمی‌شوند و بسیاری از اشعار به صورت پراکنده ابتدا به مجلات راه می‌یابند ولی همین یازده کتاب مسائلی را در بر دارند که نشان می‌دهد شعر برای کودکان در حال رکود است و باید توجه بیشتری به آن شود. (همان؛ ص ۵۹)

^۳ گروه سنی "الف": سال‌های پیش از دبستان، گروه سنی "ب": سال‌های اول و دوم و سوم دبستان، گروه سنی "ج": سال‌های چهارم و پنجم دبستان، گروه سنی "د": سال‌های راهنمایی، گروه سنی "ه": سال‌های دبیرستان

نوجوانی است و شرایط و ویژگی‌های خاص و منحصر به فرد خود را داراست. در آثار مذکور، شاعر گاه از موضوعات یا شیوه بیانی استفاده کرده است که به هیچ وجه قابل درک برای کودک دوره دبستان نیست و یا درک او را دشوار می‌سازد. البته عکس این قضیه نیز صادق است. این مسأله می‌تواند یکی از ضعف‌های کتب شعری این سال‌ها باشد. معیار دیگری که در انتخاب آثار شاعران مورد توجه بوده است، محدوده زمانی چاپ این آثار است، که می‌بایست بین سال‌های شصت تا هشتاد باشد. اما در این میان گاه اشعاری دیده می‌شد که در کتاب چاپ شده سال شصت به بعد بود، حال آنکه یک بار پیش از این در کتاب دیگری از همان شاعر در سال‌های پیش از شصت به چاپ رسیده بود و این مسأله البته برای پژوهشگرانی که به بررسی روند شعر در طول چند سال می‌پردازند محدودیت و سبگردانی به همراه خواهد داشت. از این گذشته چاپ یک شعر در چندین مجموعه در سال‌های متفاوت سبب می‌شود که نتوان کارنامه شعری شاعر را در فاصله زمانی مشخصی بررسی نمود. اگرچه در این پایان‌نامه روند شعر، مورد مطالعه نیست اما سعی نگارنده در گزینش آثار بر آن بوده تا از اشعار چاپ شده در سال‌های مختلف (بین دهه شصت تا هشتاد) استفاده کند و البته گاه از شاعری در یک سال چندین مجموعه شعری دیده می‌شد و گاه در یک سال حتی یک مجموعه نیز از او به چاپ نرسیده بود.

معیار دیگری که در گزینش آثار مورد نظر بوده است مربوط می‌شود به تعداد آثار هر شاعر. آشکار است که نه گنجایش این پایان‌نامه و نه توان نگارنده هیچ یک اجازه استفاده از تمامی آثار یک شاعر را نمی‌داد. بنابراین بر حسب یک گزینش نسبی تعداد آثار شاعران برای بررسی مشخص شد، بدان معنا که هر چه تعداد آثار شاعری بیشتر بود، تعداد بیشتری گزینش شد و بالعکس. در میان آثار مورد بررسی، برخی حاوی اشعار چند شاعر بود که گاه به مناسبت و گاه به صورت آزاد، اشعار آن شاعران در آن حضور داشت. به طور مثال مجموعه شعر "چکه چکه اشک" که به مناسبت ارتحال امام خمینی (ره) گردآوری شده است.

یافتن منابع جهت مطالعه و نیز خود آثار از دشوارترین مراحل پژوهش حاضر بود. چنانکه گاه مراجعه‌های بی‌دری به مکان‌ها و نهادهای مختلف را ضروری می‌کرد. کتابخانه دانشگاه‌ها به علت عدم حضور ادبیات کودک بر سر کلاس‌های درس غالباً از این نظر دچار کمبود و فقر منابع تخصصی‌اند. البته در این میان الطاف بی‌دریغ سرکار خانم "فاطمه مرتضایی فر" (عضو شورای کتاب کودک)، شامل حال نگارنده شد و بسیاری از آثار و نیز برخی کتب تخصصی این حوزه را از کتابخانه شخصی خود در اختیار بنده نهادند.

در تهیه طرح کلی فصل اصلی پایان‌نامه که در صفحه قابل مشاهده است از منابع و کتب زیادی استفاده شد که یکی از آنها کتاب "پژوهشی در شعر کودک" نوشته منوچهر علی‌پور است. در مورد مباحث ادبی نیز به آنچه غالب علمای بلاغت مد نظر داشته‌اند توجه گردیده و البته استنباط و اعمال نظر شخصی نگارنده نیز در آن دخیل بوده است.

مطلب دیگری که اشاره به آن ضروری به نظر می‌رسد این است که با وجود اینکه بررسی آثار، سبک‌شناسانه بوده است و یکی از موارد مطرح در سبک‌شناسی، بررسی بسامد واژگانی در اثر یا آثار است لیکن به دلیل حجم بالای آثار مورد مطالعه و مراحل پیچیده این پژوهش و نیز فرصت کم نگارنده، بررسی این مسأله در پایان‌نامه دیده نمی‌شود که می‌توان از آن به عنوان یکی از نقایص کار نام برد و نگارنده وجود چنین نقصی را پذیرا است.

به هر روی آنچه اهمیت دارد مسیر ناپیموده ادبیات کودک است که باید به پای آشنایان به این مسیر طی شود پیش از آنکه نااهلان فرهنگ و حقیقت آن را به میدان تاخت و تازه‌های غیرفرهنگی خود تبدیل کنند.

عنوان.....	صفحه
تعاریف و کلیات.....	۱
ادبیات و سودمندی‌های آن برای کودک.....	۲
- رشد کودک.....	۳
اصول رشد و نمو.....	۳
هدف و فایده مطالعه رشد.....	۳
معنا و مفهوم رشد.....	۳
مظاهر رشد و تکامل.....	۴
علل رشد.....	۴
مراحل رشد.....	۴
مراحل رشد از دیدگاه فروید.....	۵
مراحل رشد از دیدگاه ژان پیاژه.....	۶
جدول شماره ۱.....	۹
رشد وجدان اخلاقی از دیدگاه ژان پیاژه.....	۱۰
یادگیری از دیدگاه ژان پیاژه.....	۱۱
مشخصات روانی رشد.....	۱۲
مفهوم کودک و دوران کودکی و.....	۱۴
خصوصیات رشد کودک و ارتباط آن با مطالعه.....	۱۵
خصوصیات سنین قبل از دبستان.....	۱۵
خصوصیات سنین شش و هفت سالگی.....	۱۵
خصوصیات سنین هشت و نه سالگی.....	۱۶
خصوصیات سنین ده و یازده سالگی.....	۱۶
- ادبیات کودک.....	۱۷
تاریخچه ادبیات کودک.....	۱۷
تاریخچه ادبیات کودکان در جهان.....	۱۷
تاریخچه ادبیات کودکان در ایران.....	۱۸
زمینه‌های پیدایش ادبیات نو کودکان.....	۱۹
تاریخچه شعر کودک.....	۱۹
شعر کودک در کتاب‌های درسی.....	۲۰
نقش زبان در تحول شعر کودک.....	۲۱

۲۴تاریخچه فنی شعر کودک
۲۶شعر و ارزش شعر برای کودک
۲۹ویژگی‌های شعر مطلوب کودک
۳۲انواع شعر کودک
۳۴پی‌نوشت

۳۶ فصل دوم: بررسی سبک‌شناختی شعر کودک (دهه ۸۰-۶۰)

۳۷نمودار
۳۹مقدمه
۴۰۱. سطح زبانی
۴۰الف. دستگاه آوایی
۴۰۱-۱. موسیقی بیرونی (وزن)
۴۱وزن شعر رسمی
۴۲اوزان رسمی پرکاربرد در شعر کودک
۵۱وزن شعر عامیانه (غیر رسمی)
۵۳اوزان پرکاربرد شعر عامیانه در شعر کودک
۵۵۲-۱. موسیقی کناری
۵۵- قافیه
۵۶قافیه فقیر
۵۷قافیه غنی
۵۸عیوب قافیه
۶۰- ردیف
۶۲۳-۱. موسیقی درونی
۶۲- جناس
۶۳جناس اختلاف در صامت
۶۴جناس زاید و اخوات آن
۶۵جناس اختلاف در مصوت (کوتاه و بلند)
۶۶- سجع
۶۶سجع متوازی
۶۷سجع متوازن

- ٦٨ سجع مطرف
- ٦٩ - همحروفی
- ٧٠ - همصدایی
- ٧١ - نام آوا
- ٧٢ - اتباع
- ٧٣ - تکرار
- ٧٥ **ب. دستگاه صرفی (نغوی)**
- ٧٥ - دایره واژگانی
- ٧٧ - محاوره گویی
- ٨٠ - کاربرد عامیانه زبان
- ٨١ - عدم یکدستی زبان
- ٨٢ - استعمال کهن
- ٨٥ - تنافر کلام
- ٨٧ - تکرار صفت برای بیان کمیت (مقدار)
- ٨٧ - حروف و کلمات زاید
- ٨٩ **ج. دستگاه نحوی**
- ٨٩ - وضعیت قرار گرفتن ارکان جمله
- ٩٠ رعایت ترتیب ارکان جمله
- ٩٢ - عدم رعایت ترتیب ارکان جمله
- ٩١ - تقدیم فعل و رابطه
- ٩٣ - تأخیر فاعل (نهاد)
- ٩٤ - تأخیر مفعول
- ٩٥ - تأخیر مسندالیه
- ٩٥ - تأخیر مسند
- ٩٦ - تأخیر گروه متممی
- ٩٧ - تأخیر حرف ربط
- ٩٧ - جابجایی اجزاء فعل مرکب
- ٩٨ - جدایی اجزاء فعل مرکب
- ٩٩ - حذف (فعل یا رابطه، نشانه مفعولی و...)
- ١٠٠ - تعقید لفظی
- ١٠١ **٢. سطح ادبی**
- ١٠٢ الف. بدیع (معنوی)
- ١٠٢ - تضاد
- ١٠٤ - مراعات النظیر

۱۰۶	حسامیزی
۱۰۷	اغراق
۱۰۸	ب. بیان
۱۰۹	تشبیه
۱۰۹	حسی و عقلی
۱۰۹	محسوس به محسوس
۱۱۰	معقول به محسوس
۱۱۱	گسترده و فشرده
۱۱۱	گسترده
۱۱۳	فشرده
۱۱۴	مفرد و مرکب
۱۱۴	مفرد
۱۱۵	مرکب
۱۱۶	انواع دیگر تشبیه
۱۱۶	تفضیل
۱۱۷	جمع
۱۱۸	مفروق
۱۱۸	- استعاره
۱۱۹	مصرحه
۱۲۰	مکنیه
۱۲۰	مکنیه از نوع تشخیص
۱۲۲	- جاندارانگاری
۱۲۴	- کنایه
۱۲۶	ج. قالب‌های شعری
۱۲۷	- چارپاره و مشتقات آن
۱۲۹	چارپاره (با مصاربع نامساوی)
۱۲۹	شش پاره
۱۳۰	پنج پاره
۱۳۱	سه پاره
۱۳۱	- مثنوی
۱۳۲	- شبه‌نیمایی
۱۳۳	- نیمایی
۱۳۵	۳. سطح فکری
۱۳۷	الف. فردی

۱۳۷ الهی
۱۳۹ خانواده
۱۴۱ طبیعت
۱۴۴ جانوران
۱۴۷ عواطف و احساسات
۱۴۹ ب. اجتماعی
۱۴۹ انقلاب
۱۵۰ جنگ
۱۵۲ شخصیت‌ها، مناسبت‌ها و ...
۱۵۳ شهر و روستا
۱۵۵ مشاغل
۱۵۷ ج. آموزشی
۱۵۹ د. متفرقه
۱۵۹ مفاهیم انتزاعی
۱۶۰ مدرسه و مظاهر آن
۱۶۱ بازی‌های کودکانه و لوازم بازی
۱۶۱ رنج و فقر

۱۶۲ *ملحقات
۱۶۲ - بازنویسی
۱۶۴ - شخصیت‌های سریالی
۱۶۴ - حرکت‌گذاری
۱۶۶ حرکت‌گذاری لازم
۱۶۷ حرکت‌گذاری بیجا (غیر لازم)
۱۶۷ - اغلاط چاپی
۱۶۹ پی‌نوشت

۱۷۲ **نتایج و پیشنهادات**

۱۸۱ **منابع و مآخذ**

فصل اول:

تعاريف و گليات

ادبیات و سودمندی‌های آن برای کودک

ادبیات برانگیزاننده و آگاهی‌بخش است. درهای اکتشاف را می‌گشاید و اوقاتی لذت‌بخش و سراسر ماجراجویانه فراهم می‌آورد. می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین ارزش‌های ادبیات، لذت و سرگرمی است. هنگامی که کودکان به تصویرهای زیبا می‌نگرند و خود را در مکان‌های جدید تصور می‌کنند، نه تنها وقت خود را هدر ندادند، بلکه آن را پربار کرده‌اند.

کتاب بهترین وسیله انتقال میراث ادبی است. آشنایی با میراث فرهنگی و ایجاد نگرش‌های مثبت نسبت به فرهنگ خود و دیگر فرهنگ‌ها، همه در سایه انس با کتاب، به بهترین وجه تحقق می‌یابد. این آشنایی‌ها سبب رشد فردی می‌شود و فرد را واقف به حضور این فرهنگ‌ها، میزان مشارکت هر یک، و ارزش‌های گوناگون آن می‌کند. در این مسیر، به ویژه ایجاد فضای درک میراث خرده فرهنگ‌ها و دریافت ارزش‌های خود، تنها با شناخت و احترام به ارزش‌های دیگران امکان‌پذیر است. ادبیات می‌تواند در ایجاد فضایی برای این شناخت و در نتیجه احترام ما نقشی به یادماندنی ایفا کند.

تجربه‌های گوناگونی که در پیوند با ادبیات به دست می‌آید، علاوه بر رشد فردی سبب احساس لذت و شادی نیز می‌گردد که این تجربه‌ها را ماندگارتر و لذت‌بخش‌تر می‌نماید.

دستاوردهای پژوهشی در زمینه رشد و پرورش کودک، به شناخت دوره‌هایی در رشد زبانی، شناختی، شخصیتی و اجتماعی کودکان منتهی شده است. گرچه آهنگ پیشرفت تمامی کودکان در پیمودن تمامی این مراحل یکسان نیست، اما روند رشد و گذار همگی کودکان از این مسیر قطعی است. پژوهشگران مراحل رشد را به دوره معینی از کودکی نسبت می‌دهند. باید پذیرفت که ویژگی‌های رشد در بسیاری از کودکان در گروه سنی معینی بروز می‌یابد، اما نه در تمامی آنها. از این رو پیوند این مراحل با دوره ویژه‌ای از کودکی امری نسبی است. توجه به ویژگی‌های همگانی کودکان در هر مرحله از رشد، بهترین ابزار برای شناخت ادبیات مناسب آنان به دست می‌دهد.

- رشد کودک

اصول رشد و نمو

شالوده زندگی هر موجود بر تغییر و دگرگونی بنا شده است. این تغییر در تمام دوران زندگی وجود دارد. پایه‌های اصلی حیات انسان بالغ بر چگونگی دوران کودکی مبتنی است، در این دوران است که ضمیر کودک در اثر ارتباط با والدین در درجه اول و اطرافیان در درجه دوم تشکیل می‌گردد.

حالات روانی و شخصیتی که در سنین بعدی برای فرد حاصل می‌شود در دوره کودکی پی‌ریزی می‌گردد؛ سازش فرد با محیط در مرحله کودکی به قدری عمیق است که در زندگی بعد او کاملاً تاثیر دارد. به‌طوری که می‌توان گفت اساس و پایه خوشبختی و بدبختی فرد در زندگی، صرف‌نظر از صفات و رفتارهای موروثی، در همین دوره پی‌ریزی می‌شود و همین اهمیت سبب توجه و دقت دانشمندان به دوران کودکی گشته است.

هدف و فایده مطالعه رشد

۱. کشف مقیاس‌های مناسب برای هر یک از مراحل رشد مانند رابطه قد با سن و ارتباط وزن با قد و نیز ارتباط گویایی کودک با مراحل رشد.
۲. با مطالعه رشد می‌توان به مقایسه رشد بدنی و عقلی و اجتماعی فرد پرداخت و رشد متوسط، کند، و سریع را از همدیگر تشخیص داد.
۳. مطالعه رشد در شناخت رفتارهای عقلی مثل تخیل، تفکر و یادگیری، از دوران کودکی تا بلوغ تاثیر دارد.
۴. بررسی رشد و مراحل آن نشان می‌دهد که از کودک در هر سنی چه انتظاری باید داشت.
۵. کودکان عادی و غیرعادی از هم باز شناخته می‌شوند.

معنا و مفهوم رشد

"رشد و نمو عبارت است از یک سلسله تغییرات پی‌درپی یا متوالی که برای رسیدن به هدف واحدی انجام می‌گیرد." و آن هدف به کمال رسیدن موجود زنده به طور عام و طفل انسان، به طور خاص است و آشکار شدن استعدادهای عقلی و بدنی او به مرور زمان. "تغییراتی که در اندام یا حجم فرد پیدا می‌شود نمو و تغییرات رفتار را رشد می‌نامند. پس می‌توان گفت رشد عبارت است از تغییر و دگرگونی‌های پی‌درپی در رفتار. رشد و تکامل از